

تبادل فرهنگی در قالب یک جشنواره سالانه

حسن ریاحی
دبیر سی و هفتمین جشنواره موسیقی فجر

از نگاه من برای آنکه جشنواره‌های مانند موسیقی فجر بتواند در بخش بین الملل پررنگ تر ظاهر شود در وهله اول نیازمند بودجه خوب است. به عنوان مثال در نظر داشتم در جشنواره امسال از یک پیمانست روسی که در دنیا بی نظیر است، دعوت شود و طی حدود ۱۴ هزار یورو بود و تبدیل شدن این پول به ریال رقم بسیار بالایی است که با توجه به بودجه جشنواره و شرایط موجود امکان پذیر نبود. البته دیگر گروه‌های موسیقی هم که در بخش بین الملل انتخاب شده بودند، گروه‌های خوبی بودند و حرف تازه‌ای داشتند و نکته دیگر اینکه دعوت از این گروه‌ها سلیقه‌ای است، به عنوان مثال در بخش موسیقی کلاسیک غرب باید از نوازنده‌های خوب دعوت شود یا در بخش موسیقی ملل هم می‌توان از گروه‌های خوب موسیقی کشورهای همسایه دعوت کرد. معتقدم، دعوت از هنرمندان خارجی در فستیوال‌هایی همچون موسیقی فجر به نوعی می‌تواند موجب آشنایی موزیسین‌های ما با موزیسین‌های خارجی و در کنار آن آشنایی بیشتر آنها با موسیقی روز دنیا باشد و این اتفاق بسیار مهمی است و پیشنهاد کردم از برندگان جایزه باربد حمایت شود و به آنها کمک شود تا در جشنواره‌های خارجی شرکت کنند و آن را ببینند. ناگفته نماند نوازنده‌های بسیار خوبی هم در کشور ما هستند که حضور این دوستان هم می‌تواند برای آنها قابل توجه باشد، مانند حضور روزشکاران در مسابقات جهانی و این تجربه می‌تواند برای موزیسین‌های ما هم اتفاق بیفتد و به نوعی تبادل فرهنگی انجام بگیرد. البته نیاز است در این زمینه وزارت امور خارجه هم همکاری‌های لازم را داشته باشد. اگرچه معتقدم این موضوع نباید تنها در جشنواره‌ها خلاصه شود و به‌طور کلی باید نگاه هدفمندی به این موضوع داشت. موضوع دیگر در خصوص حذف عنوان بین‌المللی از جشنواره موسیقی فجر است که بر این نظرم این عنوان باید در جشنواره گنجانده شود که البته نیاز است در این زمینه صحبت‌هایی انجام بگیرد.

حمیدرضا نوربخش
مدیرعامل خانه موسیقی ایران و مدیر دوره‌های سوبیکه سی‌ودو و سی‌وسومین جشنواره موسیقی فجر

ضرورت برنامه‌ریزی برای ظرفیت جهانی جشنواره موسیقی فجر

از دیدگاه من جشنواره موسیقی فجر هم نظیر دیگر جشنواره‌ها مانند فیلم و تئاتر فجر، ظرفیت برپایی در سطحی بین‌المللی را دارد؛ هرچند باید دید تا امروز چقدر این ظرفیت محقق شده است. در دوره‌هایی که مدیریت جشنواره موسیقی فجر را برعهده داشتم با دیگر همکاران برای معرفی این جشنواره و جای دادن آن در جدول فستیوال‌های جهانی تلاش کردیم و قصدمان این بود که جشنواره موسیقی فجر شناخته شده و در ذهن موسیقیدانان دیگر کشورها بماند. از همین بابت طی آن سه دوره که مدیریت آن را برعهده داشتم کارهایی در این راستا انجام گرفت، از جمله دعوت از هنرمندان شاخص بین‌المللی که در فستیوال‌های مختلف دنیا حضور پیدا کرده‌اند و بنابراین همان تجربه تاکید دارم چنین ظرفیتی در جشنواره موسیقی فجر وجود دارد و البته معتقدم اگر نتوانیم این جشنواره را مانند یک فستیوال یا یک «ایوبنت» به‌صورت بین‌المللی معرفی کنیم رویکرد کاملی نخواهد داشت و آن توفیقی که باید و شاید هم حاصل نمی‌شود. باور دارم چگونگی برگزاری جشنواره موسیقی فجر و دیگر رویدادهای هنری از اهمیت بسیاری برخوردار است؛ چراکه از ظرفیت‌های آن می‌توان برای معرفی هرچه بیشتر موسیقی‌مان به جهانیان بهره گرفت. در حال حاضر هنرمندان ما و آنهایی که توان، امکانات و ارتباطاتی دارند به دنبال شرکت در این فستیوال‌ها هستند و در چنین شرایطی

یکی از راه‌هایی که می‌تواند پل ارتباطی هنرمندان کشورمان با اهالی هنر دیگر نقاط جهان باشد، همین جشنواره موسیقی فجر است و با وجود گذشت زمان قابل توجهی از برگزاری نخستین دوره این رویداد هنری، هنوز هم برای چنین برنامه‌ریزی‌هایی دیر نشده و این جشنواره می‌تواند یکی از مهمترین اتفاقات جشنواره‌ای در حوزه موسیقی باشد. به اعتقاد من، جشنواره موسیقی فجر باید خواه ناخواه بدین‌سو حرکت کند و اگر متولیان آن می‌خواهند این جشنواره در قلمی قوی ظاهر شود باید از همه ظرفیت‌های پیدا و پنهان آن بهره بگیرند. بخشی از این ضرورت را باید در این مسأله دید که اگر ما با دنیا و هنرمندان شاخص بین‌المللی تعامل نداشته باشیم در چهارچوب همین مرزهای خودمان خواهیم ماند و قادر به جهانی کردن داشته‌های موسیقایی خود نخواهیم بود. در همین رابطه می‌توان از تجربه‌های دیگر جشنواره‌ها هم استفاده کرد، به عنوان نمونه جشنواره فیلم فجر در بخش بین‌المللی خیلی خوب ظاهر شده است و هنرمندان مهم و بزرگی از سراسر دنیا با ارسال آثار خود در این جشنواره شرکت کرده‌اند. سؤال من این است که چرا نباید این اتفاق در جشنواره موسیقی هم رخ بدهد؟ معتقدم این اتفاق باید در جشنواره موسیقی فجر هم انجام گیرد؛ چه در حوزه ایران فرهنگی، یعنی کشورهای خود منطقه و چه دیگر کشورهای اروپایی... البته در مقاطعی این اتفاقات رخ داده اما مداوم نداشته و به اصطلاح سیستماتیک نبوده است. در صورتی که اگر این نگاه بصورت هدفمند انجام بگیرد و استمرار پیدا کند، می‌تواند به عنوان یکی از بسترهای بسیار مؤثر و ظرفیت‌های مهم در توسعه موسیقی عمل کند؛ هرچند که

تئاتر و حتی تجسمی هم بوده است و این عنوان تأثیری در روند جشنواره نخواهد گذاشت و باید این موضوع در اساسنامه آن قید شود. ما باید «برندسازی» کنیم؛ کما اینکه در دنیا هم اتفاق افتاده است و آسامی بسیاری از فستیوال‌ها خود یک برند و نام است، مانند فستیوال وومکس یا کن. نام «فجر» هم خود یک برند است و با همین عنوان باید در دنیا شناخته شود. باید بتوانیم آن اسم را برند یا به دنیا بشناسانیم و در تقویم جشنواره‌ها ثبت شده است. در این زمینه هم عملکرد مدیران می‌تواند کار را هدقمند کند که این نیازمند یک برنامه‌ریزی اساسی و کلان است. باید از افرادی که در این زمینه خبره و کاربلد هستند دعوت شود و اگر تاکید دارم کار باید به‌صورت سیستماتیک انجام بگیرد منظورم این است که یک دبیرخانه دائمی برای بخش بین‌الملل ایجاد شود. این دبیرخانه در طول سال فعالیت داشته و در ارتباط با هنرمندان خارجی باشد به‌صورت سالانه می‌پندند و حتی شاید برای دوسال دیگر، بنابراین اگر می‌خواهیم جشنواره‌ای منسجم داشته باشیم باید چهارچوب مشخصی شکل بگیرد و از هنرمندان دعوت شود و سمت و سوی جشنواره مشخص باشد و این مسائل نیاز به تمهیدات و اتاق فکر دارد. در آخر باز هم تاکید دارم این ظرفیت در جشنواره موسیقی فجر ما وجود دارد اما باید بدرستی هدایت شود.

اجرای نوازنده عود از مصر

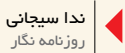
اجرای گروه موسیقی ایتالیایی کوچک

کنسرت گروه فولی نجم الدین از افغانستان

اردوان جعفریان دبیر بخش بین‌الملل جشنواره سی و هفتم موسیقی فجر در گفت‌وگو با «ایران»:

جشنواره‌ها، ابزار قوی و تأثیرگذار در دیپلماسی فرهنگی هستند

ندا سیجانی
روزنامه نگار

دیپلماسی فرهنگی به معنای «تبادل ایده‌ها، اطلاعات، هنر و دیگر جنبه‌های فرهنگ میان ملت‌ها به منظور تقویت تفاهم متقابل است، در واقع تأمین منافع ملی با استفاده از ابزارهای فرهنگی» است، رویدادی که طی این سال‌ها با دعوت از هنرمندان مختلف در فستیوال‌های مختلف هنری در دنیا انجام گرفته است. متولیان و دست اندرکاران هنری نیز تلاش کردند در بخش بین‌الملل جشنواره‌های هنری همچون جشنواره موسیقی فجر این نگاه و تبادل فرهنگی را بیشتر مورد توجه قرار بدهند. اگرچه فراز و فرودهایی هم بوده است. به‌طور مثال در سال‌های نخست این جشنواره، موسیقیدانان شاخصی حضور داشتند. استناداتی مانند هایلین علی‌اف از جمهوری آذربایجان، دولتمند و ادینه هاشم‌اف از تاجیکستان، نصرت فتحعلی‌خان از پاکستان و بسم‌الله‌خان از هندوستان... اما به مرور زمان با فوت این بزرگان با عدم تأمین هزینه و بودجه بیشتر برای دعوت از آنها، یا مسائل سیاسی، سبب شد گروه‌های کوچکتری در جدول بخش موسیقی بین‌الملل جشنواره موسیقی فجر اجرای برنامه داشته باشند. اما سال گذشته اتفاق دیگری موجب شد بخش بین‌الملل کم‌رنگ شود، حضور کرونا باعث شد که جشنواره موسیقی فجر به‌صورت مجازی برگزار شود و نتواند میزبان هنرمندان شناخته شده جهانی موسیقی در عرصه بین‌الملل باشد. امسال هم بار دیگر کرونا مزید بر علت شد تا نتوانیم در این بخش شاهد حضور مهمانان بر تعدادی باشیم و بسیاری از هنرمندان خارجی از حضور در این جشنواره انصراف دادند.

آغاز کار کمیته بین‌الملل

اردوان جعفریان دبیر بخش بین‌الملل جشنواره سی و هفتم موسیقی فجر در خصوص مهمانان این دوره از جشنواره و چگونگی دعوت از آنها به «ایران» گفت: «کمیته بین‌الملل اولین کمیته‌ای است که کار خود را در جشنواره شروع می‌کند، چرا که حضور هنرمندان خارجی نیاز به هماهنگی‌های بسیاری دارد و این امر، زمانبر است. این کمیته کار خود را از خرداد ماه سال جاری شروع کرد. در ابتدا با هدف‌گذاری حضور ۷-۸ گروه/هنرمند خارجی شروع به برنامه‌ریزی و مکاتبات کرد که نهایتاً حضور ۷ گروه تا اوایل بهمن ماه قطعی شده بود اما به دلیل برکشت محدودیت‌های ترمین و سفر در اروپا، سه گروه در هفته‌های منتهی به جشنواره امکان حضور در این رویداد را از دست دادند و به دلیل کمبود زمان برای جایگزینی آنها، نهایتاً ۴ گروه در این دوره از جشنواره حضور داشتند که در نهایت به پاسداشت هنر افغانستان و مراعات‌هایی که در ماه‌های جاری به دلیل تحولات افغانستان روی داد، به پیشنهاد معاونت محترم هنری، گروهی از هنرمندان افغان که موقتاً ساکن کشورمان هستند، دعوت جشنواره را پذیرفتند و در سالن ارسباران به اجرای برنامه فولی و منقبت‌خوانی پرداختند. گروه دیگر، ارکستر ایتالیایی کوچک به سرپرستی هنرمند پیانیست ایتالیایی، جیووانی گویدی بود که در تالار وحدت به صحنه رفت که البته این برنامه را می‌توان از برنامه‌های شاخص این دوره قلمداد کرد. همچنین برای اولین بار در دو دهه اخیر نیز هنرمند مصری عود نواز، محمد ابو ذکری، روی صحنه فرهنگسرای نیاوران به اجرای برنامه پرداختند تا بینندگان از شب موسیقی عربی بهره ببرند. این برنامه را می‌توان دستاورد

فرهنگی ایجاد می‌کند. با مقدمه بالا و با نگاه به عملکرد جشنواره موسیقی فجر در یک دهه گذشته، می‌توان گفت که در سال‌هایی این تأثیرگذاری بیشتر بوده و در سال‌هایی هم در یک سطح حداقلی اتفاق افتاده است. این رفتار سینوسی از آنجا سرچشمه می‌گیرد که ایجاد این ارتباطات، به اعتبار و ارتباطات اشخاص (اعم از مدیران دولتی و مدیران بین‌الملل جشنواره) برمی‌گردد و ساز و کار سازمانی برای این امر تعریف نشده است. **■ حمایت و برنامه‌ریزی از موسیقی ایران**
جعفریان همچنین در خصوص اثرگذاری این جشنواره در معرفی موسیقی ایران به دنیا اظهار کرد: «آشنایی اغلب هنرمندان خارجی با موسیقی ایران زیاد نیست و این امر به دلیل کاهش شدید حضور هنرمندان ایرانی در صنعت موسیقی دنیاست. شناساندن موسیقی ملی به‌عنوان میراث معنوی کشورها به خارج از آن کشور، قطعاً نیازمند حمایت برنامه‌ریزی شده و جهت‌دار به همراه سرمایه‌گذاری بلندمدت است. در مورد حضور هنرمندان شاخص خارجی در ایران، نکته مثبت آن است که با ادامه این نگاه، جشنواره موسیقی فجر بتدریج به خارج از ایران شناسانده می‌شود و می‌تواند با استمرار حضور هنرمندان خارجی، اعتبار و شناخت بین‌المللی را نسبت به این رویداد تقویت سازد تا به جایگاهی برسد که هنرمند از حضور در جشنواره اعتبار بگیرد و نه بالعکس.» او در ادامه در پاسخ به این سؤال که آیا این اجراها توانسته است جشنواره را در یک جشنواره بین‌المللی تبدیل کند بیان کرد: «هم اکنون یک دهه است که عبارت بین‌المللی از عنوان جشنواره حذف شده است و بنابراین نگاه من، این اتفاق به نسبت کمیت حضور هنرمندان خارجی در جشنواره که کسری در حدود یک دهم کل اجراها را در بر می‌گیرد، درست است.

زمانی این عبارت را می‌توان به‌عنوان جشنواره اضافه کرد که شأن، اعتبار و بودجه بخش بین‌الملل این جشنواره در خور این عنوان باشد که امیدواریم این امر با نگاه مثبت دولت‌ها در سال‌های آتی تحقق یابد.» **■ سال‌ها زمن می‌خواهد**
دبیر بخش بین‌الملل درباره همکاری‌هایی که طی این دو سال با این جشنواره انجام داده است، گفت: «من از دوره سی و پنجم جشنواره شروع به همکاری با این رویداد فرهنگی-هنری کردم. تلاش من در سه سال گذشته ایجاد شبکه ارتباطات و بانک اطلاعات مناسب از هنرمندانی که قابلیت حضور در این جشنواره را دارند بوده است. در کنار این امر، تلاش بسیاری برای حضور هنرمندان شاخص در هر سبک انجام شده است. حضور این گروه از هنرمندان تسهیلگر حضور سایر هنرمندان شناخته شده آن مناطق خواهد بود. این موضوعات در کنار هم اعتبار بین‌المللی جشنواره را بالا می‌برد که البته سال‌ها زمان می‌خواهد ولی به هر حال باید از نقطه‌ای شروع می‌شد. پیش از من نیز، همکاران من بخشی از این اتفاقات را عملی کرده بودند که به دلیل عدم استمرار این رویه، تلاش‌های پرکننده به سرانجام نرسیده است. اکنون خرستدم که به واسطه تلاش‌هایی که در یک دهه گذشته توسط همکاران پیشین و فعلی اتفاق افتاده است، هنرمندان بیشتری راغب به شرکت در جشنواره هستند و همچنین نهاد‌های بین‌المللی نیز بتدریج، نگاه بهتر و مثبت‌تری به این رویداد نشان داده‌اند که همه این اتفاقات باعث بالاتر رفتن کیفیت بخش بین‌الملل شده است. همچنین به همین دلیل امکان کاستن از هزینه‌ها به توسل به رایزنی‌های منکی بر اعتبار جشنواره، میسر شده است. البته به دلایل شخصی، امسال آخرین دوره‌ای است که

من در این جشنواره حضور دارم اما امیدوارم همکاران من در سال‌های آینده این رویه را به بهترین شکل مدیریت نمایند.» اردوان جعفریان چند سالی است عضو هیات مدیره شورای بین‌المللی موسیقی ونوسکو است. او در خصوص تأثیرگذاری جشنواره موسیقی فجر و نگاه به این جشنواره در این شورا می‌بین‌المللی گفت: طبیعی است که دبیر بین‌الملل از بین کسانی انتخاب شود که تجربه کار در این حوزه را داشته باشد و دارای ارتباطات مرتبط در سطح جهانی باشند. من اکنون دومین دوره است که بار‌آی بیش از ۱۵۰ کشور و نهاد عضو این شورا، در هیات مدیره حضور دارم. تمامی اعضای هیات‌مدیره این شورا از بزرگترین مدیران موسیقی در دنیا هستند و نیز از این فرصت برای معرفی این هنرمندان به جشنواره استفاده کرده‌ام. توصیه این مدیران بین‌المللی، باعث کاهش هزینه‌های پرداختی به هنرمندان نیز می‌شود. در سه سال گذشته تلاش کرده‌ام که این شورا را با ظرفیت‌های جشنواره آشنا کنم و امیدوارم در ادوار آینده جشنواره موسیقی فجر شاهد حضور اعضای این شورا در این رویداد باشیم. هم اکنون به لایبل ذکر شده، شناخت چندان‌تری از این جشنواره در سطح اول مدیران موسیقی دنیا وجود ندارد ولی این مورد با تلاش مدیران جشنواره در ارتقای کیفیت اجرای بخش بین‌الملل و کمک رسانه‌ها می‌تواند در یک زمان ۵ ساله رفع گردد و شناخت بهتری به مخاطبان خارجی ارائه کند. وی در پایان درباره اینکه موسیقی ایران هم مانند صنعت سینمای آن جهانی شود پاسخ داد: در مقایسه عملکرد دوصنعت سینما و موسیقی ایران در سطح بین‌الملل باید چند عامل کلیدی مورد توجه قرار گیرد. تعداد شرکت‌ها و نهادهای فعال در حوزه بین‌الملل سینما چند برابر فعالان موسیقی در مورد مشابه است. همچنین سرمایه‌گذاری به هدف عرضه جهانی در صنعت سینما نهادینه شده است. بنابراین از ابتدا، بسیاری از محصولات برای بازار بین‌المللی طراحی و تولید می‌شوند. در حالی که فعالان موسیقی الزاماً چنین نگاهی ندارند. در سال‌های اخیر، صرفاً عرضه بین‌المللی از طریق بسترهای دیجیتال و کنسرت‌های محدود در خارج از ایران است که سهم موسیقی ایران از بازار بین‌الملل را کلی بالاتر برده است اما این کسر همچنان قابل مقایسه با درآمدهای سینمایی نیست. توسعه موسیقی در حوزه بین‌الملل و جهانی کردن آن، نیازمند نگاه به این فعالیت‌ها به‌عنوان یک صنعت است که روند صنعتی شدن حضور در این عرصه به آموزش وسیع، سرمایه‌گذاری، بازاریابی و حمایت همه جانبه دستگاه‌های ذیربط اعم از نهادهای اقتصادی، دیپلماسی و فرهنگی نیاز دارد. تا این ساختار به درستی و یکپارچه، تشکیل نشود نباید برای جهانی شدن موسیقی ایران انتظار معجزه داشت. همه اینها نیازمند مشارکت همه‌جانبه بخش خصوصی و دولت‌هاست و امیدواریم در راه رسیدن به این هدف پیوندهای مذکور روزی به انجام رسد.

